

Asettamispäätös

28.6.2024

VN/18696/2024
VN/18696/2024-OKM-1

Juha Viertola

OKM asettamispäätös ylioppilaskuntien jäsenyyttä koskevan sääntelyn uudistamista koskevasta selvitystyöstä

Asian tausta

Ylioppilaskuntien jäsenyyttä koskeva sääntely yliopistolaissa

Yliopistolain (558/2009) 46 §:ssä säädetään yliopistojen ylioppilaskunnista, joilla on itsehallinto. Ylioppilaskunnan tarkoituksena on olla jäsentensä yhdyssiteenä ja edistää heidän yhteiskunnallisia, sosiaalisia ja henkisiä sekä opiskeluun ja opiskelijan asemaan yhteiskunnassa liittyviä pyrkimyksiä. Ylioppilaskunnan tehtävänä on osallistua yliopistolain 2 §:ssä säädetyn yliopiston kasvatustehtävän hoitamiseen valmistamalla opiskelijoita aktiiviseen, valvutuneeseen ja kriittiseen kansalaisuuteen. Ylioppilaskunnan erityisenä tehtävänä on nimetä opiskelijoiden edustajat yliopiston toimielimiin sekä osallistua tarvittaessa opiskeluterveydenhuoltoa koskevien tehtävien toteuttamiseen.

Yliopistolain 46 §:n mukaan kaikki yliopiston opiskelijat, jotka on otettu opiskelijoiksi alempaan ja ylempään korkeakoulututkintoon johtaviin opintoihin, lukuun ottamatta tilauskoulutukseen osallistuvia opiskelijoita, kuuluvat ylioppilaskuntaan. Ylioppilaskunta voi hyväksyä jäsenikseen myös muita yliopiston opiskelijoita. Ylioppilaskunnan tarkoituksen ja tehtävien toteuttamiseen soveltuvasta toiminnasta aiheutuvat menot suoritetaan ylioppilaskunnan omaisuudesta ja toiminnasta saaduilla tuloilla sekä jäsenmaksuilla, joita ylioppilaskunnalla on oikeus määrätä ylioppilaskunnan jäsenten suorittaviksi. Lakiin perustuvaa jäsenyyttä koskeva terminologia vaihtelee – yleisimmin on puhuttu pakko- tai automaatiojäsenyydestä.

Perustuslainmukaisuuden arviointi

Perustuslakivaliokunta katsoi yliopistolakia koskeneesta hallituksen esityksestä (HE 7/2009 vp) antamassaan lausunnossa (PeVL 11/2009 vp), ettei perustuslain 13 §:n 2 momentissa turvattua yhdistymisvapautta rajoittava sääntely vaatinut perustuslainsäätämisyjärjestyksen käyttämistä. Yliopistojen autonomiaselvityksessä (OKM 2021:27) on arvioitu ylioppilaskunnan jäsenyyttä koskevaa perustuslakivaliokunnan pidemmän ajan tulkintalinjaa. Perustuslakivaliokunnan lausuntojen, autonomiaselvityksen ja korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisun KHO 2021:140 perusteella voidaan todeta, ettei yliopistolain 46 §:n sääntelyä voida pitää suoraan perustuslain vastaisena (liite).

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Puhelin
Telefon
Telephone

Faksi
Fax
Fax

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

PL 23
00023 Valtioneuvosto

Snellmaninkatu 1 A
Helsinki

0295 16001
+358 295 16001

Perustuslakivaliokunta on ammattikorkeakoululakia (924/2014) koskeneesta esityksestä (HE 26/2014 vp) antamassaan lausunnossa (PeVL 24/2014 vp) pitänyt tärkeänä, että yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoilla on lähtökohtaisesti samanlaiset mahdollisuudet osallistua oppilaitostaan, opiskeluaan ja palveluitaan koskevaan päätöksentekoon ja että eri opiskelijaryhmien palvelut, edut tai velvoitteet eivät perusteettomasti poikkea toisistaan. Valiokunta on lausunnossaan pitänyt aiheellisena, että korkeakoululaitoksen opiskelijoiden asemaa ja sääntelyä arvioidaan kokonaisuutena. Selvityshenkilö Tapio Varmolan laatimassa ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntaselvityksessä (OKM 2022:18) on selvitetty ammattikorkeakoulujen vapaaehtoisjäsenyyteen perustuvien opiskelijakuntien toimintaedellytyksiä suhteessa niiden lakisääteisiin toimintoihin ja esitetty opiskelijakuntien jäsenkatoon liittyviä ratkaisuvaihtoehtoja. Selvityksessä on ehdotettu, että perustuslakivaliokunnan tarkoittamassa selvityksessä ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien ja yliopistojen ylioppilaskuntien asemaa tarkasteltaisiin rinnakkain. Tällöin ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien asemaa tarkasteltaisiin suhteessa ylioppilaskuntien toimintaan.

Hallitusohjelma

Petteri Orpon hallitusohjelman mukaan hallitus selvittää ylioppilaskuntien pakkojäsenyydestä luopumista vastaamaan paremmin perustuslaissa suojattua yhdistymisvapautta.

Päätös

Opetus- ja kulttuuriministeriö on tänään päättänyt kutsua Teidät selvityshenkilöksi arvioimaan, miten ylioppilaskuntien jäsenyyttä koskevan sääntelyn uudistaminen paremmin yhdistymisvapautta vastaavaksi vaikuttaisi ylioppilaskuntien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen ja esittämään toimenpide-ehdotuksia tehtävien hoitamisen turvaamiseksi ja rahoittamiseksi.

Selvittäjän palkkiosta, raportoinnista ja mahdollisista muista työtä tarkentavista ehdoista laaditaan erillinen sopimus.

Selvityshenkilön tehtävänä on:

- 1) arvioida ylioppilaskuntien nykyisiä lakisääteisiä tehtäviä ja niiden suhdetta yliopistojen tehtäviin;
- 2) arvioida, miten ylioppilaskunnan jäsenyyttä koskevan sääntelyn mahdollinen uudistaminen yhdistymisvapautta paremmin vastaavaksi vaikuttaisi ylioppilaskuntien jäsenmäärään ja jäsenmaksutuloihin sekä ylioppilaskuntien lakisääteisten tehtävien hoitamiseen tilanteessa, jossa jäsenmaksutulot merkittävästi vähenisivät;
- 3) esittää arvioitujen vaikutusten perusteella toimenpide-ehdotuksia, joilla turvataan ylioppilaskuntien lakisääteisten tehtävien hoitaminen sekä arvioida toimenpide-ehdotusten toteuttamiskelpoisuutta.

Selvitystyössä tulee arvioida ylioppilaskuntien ja ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien asemaa rinnakkain.

Selvitys tulee luovuttaa opetus- ja kulttuuriministeriölle 30.10.2024.

Selvityshenkilön tulee työssään kuulla asiantuntijoina Suomen ylioppilaskuntien liiton, eri yliopistojen ylioppilaskuntien, yliopistojen ja eri sidosryhmien edustajia sekä mahdollisuuksien mukaan laajempia opiskelijapiirejä. Ylioppilaskuntien ja ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien asemaa koskevan vertailukelpoisen tietopohjan saamiseksi selvitystyössä tulee kuulla myös eri ammattikorkeakoulujen opiskelijakuntien sekä Suomen opiskelijakuntien liitto SAMOK:n edustajia.

Yhteyshenkilöinä opetus- ja kulttuuriministeriössä toimivat hallitusneuvos Laura Hansén ja hallitussihteeri Jussi Sallila.

Tiede- ja kulttuuriministeri

Sari Multala

Ylijohtaja

Sirkku Linna

Liitteet Kooste ylioppilaskunnan jäsenyyden sääntelyä koskevista lausunnoista, selvityksistä ja päätöksistä, OKM 18.12.2023

Jakelu Juha Viertola

Tiedoksi OKM KTPO Korkeakoulu- ja tiedepolitiikan osasto

VN/18696/2024-OKM-1

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: